

Dede Korkut Çizgi Filminde Yer Alan Değerler

Erkan YAMAN *

Fatma İ. BAYBURTLU **

Betül TEKİR ***

Sümeyye KIRMAN ****

“Kız anadan görmeyince öğüt almaz, oğul babadan görmeyince sofraya çekmez.”

Özet - Bu araştırmanın amacı Dede Korkut Hikâyeleri çizgi filminin değerler açısından incelenmesidir. Araştırmada nicel ve nitel araştırma tekniklerinin birlikte ele alındığı ‘çoklu metotlar’ kullanılmıştır. Dede Korkut çizgi filminde özellikle dostluk, doğruluk, saygı, ahlak kuralları, dinî değerleri geliştirici iletiler, yardımseverlik, özgüven, sabır, empati, toplumsal kurallar, liderlik ve sorumluluk değerlerinin ön planda tutulduğu bulgulanmıştır. Çizgi filmde doğüstü güçler ve batıl inanç içeren iletilere rastlanmıştır. Diğer taraftan çizgi filmin izlenilen bölümlerinde psikolojik şiddet içeren iletiye rastlanmamıştır. Adı geçen çizgi filmin yalnız bir bölümünde fiziksel şiddet unsuru vardır. Yine

* Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü

E-posta: eyaman@sakarya.edu.tr

** Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Öğrencisi

*** Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Öğrencisi

**** Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Öğrencisi

sadece bir bölümde kahramanların kullandığı sözel şiddete rastlanmıştır. Kahramanların karakter özellikleri belirgin bir olumsuzluk içermemektedir. Çocukların örnek alabileceği olumlu davranışları sergileyen modeller bulunmaktadır. Türk kültürüne ait unsurlar sıkça işlenmektedir. Dede Korkut çizgi filmi genel olarak değerlendirildiğinde, çocukların ruhsal ve bedensel gelişimine uygun ve olumlu katkılar sağlayan iletiler sunduğu söylenebilir. Değerlerin çocuklara kazandırılması için son derece uygun bir dizi olarak değer kazanımına dönük içerik artırılabilir.

Anahtar Kelimeler- Dede Korkut Hikayeleri, Dede Korkut çizgi filmi, Çizgi dizi, Kahraman, Karakter, Değerler, Öğrenci

Giriş

21. yüzyılda daha da değişen ve gelişen teknolojik araçlar, geniş kitlelere ulaşıp onları yönlendirebilme/manipulasyon özelliğine sahiptir. Zira bireylerin sosyalleşme süreçlerinde kitle iletişim araçlarının payı yadsınamayacak kadar büyüktür. Öçal (1997), çocuk evreninde kitle kültür oluşturmadaki en etkili kitle iletişim aracının çizgi film olduğunu belirterek “yönlendirme”, “sosyalleştirme” ve “kitle kültürü” bağlamındaki etkileşime işaret etmektedir. Benzer bir şekilde Postman (1994), kitapların, görsel-işitsel yardımcı kaynaklara dönüşmüş olduğu, eğitimin içeriğinin esas taşıyıcısının televizyon programı olduğu ve televizyonun öğretim programında önde gelen bir yer kapma iddiasının onun eğlendirici olmasına dayandığına dikkat çekmektedir.

Araştırmamızın konusu Dede Korkut Hikâyeleri'nden hareketle Dede Korkut çizgi filmidir. Dolayısıyla Dede Korkut'u tanıtmak yerinde olacaktır. Dede Korkut, destan ve hikâyelerde kahramanın akıl danıştığı, bilgi ve tecrübesine güvendiği ve kahramanın doğumu, ad alması gibi aşamalarda önemli olan bilge kişi, aksakal, veli kişidir. Efsaneleşmiş bir şahsiyet olan ve hakkında Kazakistan'da, Türkmenistan'da, Azerbaycan'da ve Orta Asya'nın çeşitli yerlerinde çok sayıda efsaneler anlatılan Dede Korkut'un kim olduğunu eserin mukaddimesinde şu bilgilerle buluruz: Resul Aleyhisselam zamanına yakın yaşamıştır, Oğuz'un tamam bilicisidir. Her söylediğine uyulur, gaybdan haber verir çünkü Hak Teâlâ onun gönlüne ilham etmektedir. Oğuz'un ne müşkülü olsa halleden odur (Ergin, 1989).

Dede Korkut, on iki hikâyede toplam on sekiz defa ortaya çıkmaktadır. Her

hikâyenin sonunda ortaya çıkarak dua etmesi rolüyle Dede Korkut anlatıcı görevinde ön plana çıkmaktadır. Nitekim bu metinlerle alakalı incelemelerde, Dede Korkut tipi ile ilgili yorumlarda dikkati çeken ilk düşünce hikâyelerin anlatıcısı olduğu biçimindeki ifadelerdir (Günay, 1998). Dede Korkut üç defa ad koymak için, iki defa da elçilik- arabuluculuk yapmak için sahnede görülmektedir. Bir defa Bayındır Han'a akıl verir. Bir defa da kendisi yoktur, kopuzundan bahis vardır. Bunların dışında Kazılık Koca Oğlu Yigenek boyunda ortaya çıkması rüyada görülmek suretiyle olur. Yigenek rüyada gördüğü Dede Korkut'u aksakallı olarak tasvir eder ve ondan öğüt alır (Ergin, 1989). Dede Korkut, her hikâyenin sonunda istek ve dilek dualarında bulunur. Bu kalıplaşmış dualar, Yömvireyimhanum hitabından sonra başlar. Bu dualarda Eski Türk inançlarından *Gök Tanrı inancı*, *atalar kültü* (ana, baba) ve *tabiat kültürünün* (dağ, ağaç, su) izlerine rastlanır. Ayrıca bu dualarda İslam diniyle ve millî değerlerle ilgili unsurlarla da karşılaşmaktadır (Güzel, 2008).

Dede Korkut Hikâyeleri'nde başkahramanın yardımcılarını iki grupta değerlendirmek mümkündür. Bunlardan biri Dinî-mitolojik yardımcılar, ikincisi gerçek kişiler ve varlıklardır. Bu hikâyelerde kahramanın yardımcıları arasında kadınlar da önemli bir yer tutmaktadır. Bunun yanında doğumun dua ve dileklerle olması, ad verme ritüelinde Dede Korkut veya bir veli zat tarafından kutsanması, yaralandığı zaman devasını Hızır Aleyhisselam'ın haber vermesi gibi motifler çemberi, kahramanı sıradan ve basit bir kişilik olmaktan çıkarır, ona mistik bir geri plan katar. Dinî-mitolojik motifler Gök Tanrı inanış sistemi içinde gökten inen ışık, gök börü, eşler olarak ortaya çıkmakta ve kahramanın Gök Tanrı tarafından seçilmiş kişi olduğunu desteklemektedir (Köksel, 2012). Diğer yandan Dede Korkut'ta *tutsaklık* utanç verici bir durum olarak algılanır. Bir bey oğlu için babası veya ağabeyi tutsak iken yaşamak, yemek içmek, evlenmek, gerdeğe girmek ahlâkî anlayışla örtüşmez. Tutsaklık, oğuz toplumu için kanayan bir yara gibidir. O yaranın sağlanması ancak tutsağın kurtarılması ile mümkündür (Karakaş, 2013).

Dede Korkut Hikâyeleri mahiyet itibarıyla, Oğuzların inanç, ahlâk gibi manevî değerlerle, günlük yaşantılarındaki özellikleri açıkça verilmektedir. Dede Korkut Hikâyeleri'nin en önemli özelliklerinden biri de Alpler devri Anadolu'sunun bütün zevk ve ahlâk hususiyetlerini en göze çarpar bir şekilde yansıtılmasıdır (Köprülü, 1984). Bu hikâyelerde çocuklar daha küçük yaşta at binmek, kılıç kullanmak, ok atmak gibi yiğitlik ve savaşçılık konusunda yeterli bir hazırlığın yanında, toplumsal yapıyı düzenleyen kuralları da öğrenirler. Top-

lumun her ferdi adeta çocukların yetiştirilmesi için yine toplum tarafından görevlendirilmiş gibidir (Koca ve Uğurlu, 2010). Ayrıca Oğuz toplumunun sosyal, ahlâkî, mukaddes değerleri belirlenmiş, Oğuz delikanlılarının yetişkin olmak ve toplum üyeliğine kabulü için bu değerleri tanıması, kendini ispat etmesi ve bunlarda istikrar göstermesi tavizsiz bir şart olarak talep edilmiştir. Bu şartları yerine getiren kişiler, alp olarak nitelenmiş, sıradan insanlardan ayrılmış, toplum tarafından ödüllendirilmiş, ad, san, servet ve statü sahibi edilmiştir (Duyamaz, 1999). Dede Korkut Hikâyeleri'nde, Türk töresinin mahiyetinde yer alan şerefli ve onurlu insan tipi, çocuğa da yansıtılmıştır. Türk'ün töre kitabı olan Dede Korkut hikâyelerinde, bir temsilci olarak görülen çocuğa, aile ve toplum tarafından sonsuz bir güven vardır. Ailenin ve toplumun bu güven adımı, çocuğun gelişim sürecini hızlı ve sağlıklı bir şekilde tamamlamasında etkili bir rol oynar. Ayrıca aile ve toplum çocuğa güvendiği, çocuk da kendine güvenir ve kendi başına iş yapabilme yeteneği kazanarak topluma faydalı bir kişi haline gelir (Yalçın ve Şengül, 2004).

Dede Korkut Hikâyeleri'nde ezilen çocuk örneğini Tepegöz teşkil etmektedir. Tepegöz, ezilen insanın topluma olan düşmanlığını yansıtan bir tiptir. Bu tip, daha doğmadan garip bir nesne içindeyken Oğuz beylerince tekmelenir, taşlanır ve ezildikçe de büyür. Tepegöz, ezilerek ve şiddete maruz kalarak doğduğu için her zaman şiddeti bilinçaltında beslemiştir. Tepegöz'ün şiddet sebebi, Tepegöz pay alamadığı varlık dünyasından bu sefer öç almaya kalkışmaktadır (Korkmaz, 2000) şeklinde yorumlamaktadır. Tepegöz'ün varlık dünyasından alamadığı pay, aslında sevgidir. Bu yüzden aileden ve çevreden sevgi payını alamayan çocukların topluma karşı olan eğilimi, her zaman nefret duygusu içermektedir ve bunun en güzel örneğini de Tepegöz teşkil etmektedir (Yalçın ve Şengül, 2004). Dede Korkut Hikâyeleri'nde geçen tüm bu çocuğa olan eğitsel yaklaşım ve bakış açıları genel olarak değerlendirildiğinde, eserin pedagojik açıdan zamanımızdan asırlar öncesi açısından ne kadar ileri bir görüşe sahip olduğu ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'de yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre çocukların televizyonda en çok izledikleri programlar yüzde yetmiş iki oranında çizgi filmlerdir (RTÜK, 2006). Cesur ve Paker'in (2007) araştırma bulgularına göre çocukların yüzde kırk ikisi çizgi filmi ilk sırada tercih etmektedir.

RTÜK (2006) tarafından yapılan *İlköğretim Çağındaki Çocukların Televizyon İzleme Alışkanlıkları Kamuoyu Araştırması*'na göre çocukların en çok izledikleri televizyon programları, çizgi film (1240 kişi/% 72); yerli diziler (1205

kişi/%70); yarışma programları (847 kişi/% 49); filmler (787 kişi/% 46) ve çocuk programlarıdır (767 kişi/% 45). On iki yaşa dek çizgi film, çocuklar açısından en gözde film türüdür. 5-11 yaş arasındaki çocukların çizgi filmleri seçme oranı % 12 iken, 12-19 yaş çocuklarında bu oran % 0,5'e düşmektedir. Yine aynı araştırmada en çok sevilen çizgi filmler ise Tom ve Jerry (% 22), Buggs Bunny (% 18), Şirinler (% 10) ve Örümcek Adam (% 3)'dür. Her ne kadar 2006 yılından itibaren yeni ve farklı çizgi filmler vizyona girse de çocuklar arasında en çok izlenen programlar arasında çizgi filmlerin ayrı bir yeri ve önemi vardır.

Batıdan ithal edilen çizgi filmlerde kültürel açıdan yaşanabilecek sıkıntılar mevcuttur. Bunun yanında X-Men, Lion King, Little Mermaid gibi bazı yabancı çizgi filmlerde cinsellik ve şiddet içerikli bilinçaltı mesajlar bulunmakta ve bu mesajlar çocukların şahsiyet dengesini bozabilmektedir (Enderun, 2011).

Televizyonun çocuklar üzerinde her dönemde farklı etkileri meydana gelmektedir. Dede korkut çizgi filminin hitap ettiği kesim genellikle 5-12 yaş dönemi olduğundan dolayı bu dönemdeki çocuklara televizyonun etkilerine değineceğiz.

5-12 yaş dönemi, çocukların eğitiminde önemli bir yaş grubunu oluşturmaktadır. Aynı zamanda TV'nin eğitim amaçlı kullanımından daha fazla yararlanacak bir yaş grubunu oluşturmaktadır. Bu yaş grubundaki çocuklarda soyut düşüncenin yerleşmeye başlamasının etkileri görülür. Çocuklar TV'deki görüntülerden erişkin düzeyinde etkilenmeye başlarlar. Bu yaş grubunda da şiddet içeren, korku ve gerilime neden olan sahnelerin çocuğun gelişiminde problem oluşturacağı söylenebilir. İletişim ve sosyal adaptasyon üzerine etkileri 0-3 yaş ve 4-7 yaş grubundaki çocuklar kadar negatif şekilde olmayabilir. Çocukların bu yaşlardan itibaren TV üzerinden kazanımları eğer iyi yönlendirilir ve seçici davranılırsa devam eder. Bu yaştaki çocukların ders ve okul saatleri de göz önüne alınarak TV izleme saatleri uygun bir şekilde sağlanabilir. TV izlemenin aşırılığı durumunda çocuğun sosyal aktivitelerinde, arkadaş ilişkilerinde, ders başarısında, sportif faaliyetlerinde, yaşa uygun becerilerin geliştirilmesinde sorunlar yaşanabilir.

Çizgi filmlerin çocuklar üzerindeki etkileri genel olarak olumlu ve olumsuz olarak iki kategoride değerlendirilebilir. Olumlu etkileri; eğlendirici olması, öğretici olması, hayal gücünü geliştirmesi, uzak yer ve diyarlar hakkında bilgi vermesi, model oluşturmaları, çocukların kendilerini tanıyabilmelerine yardımcı olması, çocukların kişiliğini geliştirebilmesi, dil gelişimine katkı sağlaması, çocuklara düşünme, sorgulama ve eleştirme fırsatı sunması, çocuğu dinlendir-

mesi, çocuğu mutlu etmesi gibi etkileri söz konusudur. Diğer yandan olumsuz sayılabilecek etkileri ise çocuğu şiddete yöneltmesi, gerçeklikten koparması, çocukta güvenli davranışların azalarak riskli davranışların artması, ekran bağımlılığı gibi olumsuz etkilerdir.

Çocukların izlediği çizgi filmler içerisinde büyük çoğunluğu, yabancı yapımlar oluşturmaktadır. Yurtdışından ithal edilen çizgi filmler ise birçok problemi de beraberinde getirmektedir. Bu problemlerden biri ithal çizgi filmlerdeki şiddet sahnelerinin bulunmasıdır. Bu durumla ilgili uç örnekler de bulunmaktadır. Örneğin “Hükümdar Peygamberler” adıyla ülkemizde piyasaya çıkan seride yer alan çizgi filmlerde kan dolu şiddet sahneleri yer almaktadır. Batıdan ithal edilen filmlerde yaşanan başka bir problem de Türk kültürüne aykırı örf, adet, gelenekler ile başka dinlere ait dua ve ibadet şekillerinin sergilenmesidir (Yorulmaz, 2011).

Son yıllarda yabancı kaynaklı çizgi filmlere alternatif olarak Türkiye’de çeşitli çocuk programları ve yerli çizgi filmler yayınlanmaya başlanmıştır. Bu çizgi filmlerden birisi de Dede Korkut Hikâyeleri’ni anlatmaktadır.

Dede Korkut Hikâyeleri çizgi filmi, 5 Temmuz 2012 tarihinde yayınlanmaya başlamıştır. Eğitim amacıyla yayınlanan bir çizgi filmidir. Hafta sonu iki gün yayınlanmaktadır. Başkahraman Dede Korkut’tur. Diğer kahramanlar ise Bamsı Beyrek, Şökli Melik, Boğaçhan, Aybüke, Basat (Orman Çocuğu), Uruz, Aruz, Tepegöz ve Balçıçek’tir. Her bölüm yaklaşık 12-13 dakika sürmektedir. Bu bağlamda araştırmanın amacı Dede Korkut Hikâyeleri çizgi filminin değerler eğitimi açısından incelemek, olumlu ve olumsuz yönlerini ortaya çıkarmaktır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmada nicel ve nitel araştırma tekniklerinin birlikte ele alındığı ‘çoklu metotlar’ kullanılmıştır. Çoklu metot (multiple methods), eğitimde araştırılmaya gerek duyulan konuların çeşitli yönlerden değerlendirilmesine elverişlidir (Louis ve Lawrence, 1997). Çoklu metotlar bir olayın pek çok farklı yönünü ortaya çıkardığından eğitim araştırmalarında sıklıkla kullanılmaktadır (Silverman, 2000). Nicel veriler, içerik değerlendirme formu ile elde edilmiştir. Nitel veriler ise mülakat yoluyla elde edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın nicel bölümü için çizgi film haline dönüştürülen on iki Dede Korkut Hikâyesi'nin dokuz bölümü araştırmacılar tarafından izlenmiştir. Diğer yandan bu çalışmanın nitel bölümü Sakarya'da öğrenim gören on ilk ve ortaokul öğrencisiyle yürütülmüştür. Öğrencilerin yaş ortalaması on ikidir.

Veri Toplam Araçları

Araştırmanın nicel verileri için (Yaman ve diğerleri, 2008) tarafından geliştirilen İçerik Değerlendirme Formu'nun ilgili kısımları kullanılmıştır. Araştırmanın nitel verileri için 'Dede Korkut Hikâyeleri Çizgi Filminin Öğrenci Gözüyle Değerler Açısından İncelenmesi Mülakat Formu' kullanılmıştır. Bu form geliştirilirken ilgili literatür ve uzman görüşlerinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda Dede Korkut Hikâyeleri çizgi filmi on çocuğa izletilmiştir. Çizgi filmi izleyen çocuklara beşer yarı yapılandırılmış mülakat sorusu sorulmuştur. Çocuklara yöneltilen yarı yapılandırılmış mülakat sorularına örnekler şu şekildedir: (i) Dede Korkut Hikâyeleri çizgi filminde batıl inanç içeren sözler ya da görsel iletiler var mıdır? (ii) Dede Korkut Hikâyeleri çizgi filminde farklı kültürlerle ait unsurlar bulunmakta mıdır? (iii) Dede Korkut Hikâyeleri çizgi filminde şiddet unsurları bulunmakta mıdır? (iiii) Dede Korkut Hikâyeleri çizgi filminin kahramanlarının karakter özellikleri nelerdir?

Verilerin Analizi

Değerlendirme formuyla elde edilen nicel verilerin işlenmesinde, frekans analizi kullanılmıştır. Mülakat kayıtları ise yazıya dökülerek incelenmiştir. Öğrencilerden elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, elde edilen ham verilerin anlamlandırılarak belirli bir çerçeve oluşturulmasını ve beliren durum netlik kazandıktan sonra düzenlenerek kod ve kategorilerin ortaya çıkarak somutlaşmasını sağlamaktadır (Yaman, 2010). Parantez içi kodlamada verilen rakam mülakat yapılan öğrenci sırasını ifade etmektedir. Aktarımlarda bölüm isimleri yerine araştırmacıların ele aldığı bölümlere verdiği numaralar kullanılmıştır.

Bulgular

Nicel Araştırma Bulguları

Bu bölümde belirlenen ana tema ve alt temalar çerçevesinde Dede Korkut çizgi filmine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Alt temalar frekans analizi ile incelenerek ayrıca çizgi film bölümlerinden doğrudan aktarımlar da sunulmuştur.

Tablo 1: Dede Korkut Çizgi Filminin Çocukların Psikomotor ve Cinsel Gelişimine Yönelik İçerikleri

	Var	(%)	Yok	(%)
Çocukları tehlikeli durumlara sokabilecek ifade veya görsel sunum vardır.	6	% 66	3	% 33
Çocuklar, sağlıklarını olumlu etkileyecek fiziksel etkinlikler içerisinde gösterilir.	3	% 33	6	% 66
Fiziksel cinselliğe ait unsurlar içerir.	0	0	9	% 100
Çocuklar arası arkadaşlık cinsel çağrışımlarla verilmektedir.	0	0	9	% 100

Yukarıdaki veriler ve izlenen çizgi film ışığında şu verilere ulaşılmıştır: 1. Bölümde Orman çocuğunun aslanla birlikte yatması, onunla birlikte yaşaması çocuklarda olumsuz bir düşünce oluşturabilir. Diğer yandan bu bölümde çocukların koşu yarışı yapması sağlıklı bir fiziksel etkinlik olarak örnek verilebilir. İzlenen bölümlerin hiçbirinde cinselliğe ait unsur ya da çağrışımlar bulunmamaktadır. Bu da çizgi filmin olumlu bir yönünü yansıtmaktadır.

Tablo 2: Dede Korkut Çizgi Filminin Çocukların Bilişsel/Algısal Gelişimine Yönelik İçerikleri

	Var	(%)	Yok	(%)
Karakterler, problemlerini doğaüstü güçler kullanarak çözmektedir.	1	%11	9	% 88

İzlenen bölümler içinde sadece 7. bölümde dizideki karakterler problemlerini doğaüstü güçler kullanarak çözmektedir. Dede Korkut, Deli Karçal'ın elini havada dondurarak onu etkisiz hale getirmiştir.

Tablo 3: Dede Korkut Çizgi Filminin Çocukların Değer Gelişimine Yönelik İçerikleri

	Var	(%)	Yok	(%)
Sorumluluk duygusunu geliştirici iletiler vardır.	3	% 33	6	% 66
Yardımseverlik duygusunu geliştirici iletiler vardır.	7	% 77	2	% 22
Adalet duygusunu geliştirici iletiler vardır.	3	% 33	6	% 66
Özgüven duygusunu geliştirici iletiler vardır.	7	% 77	2	% 22
Liderlik duygusunu geliştirici iletiler vardır.	3	% 33	6	% 66
Dostluk duygusunu geliştirici iletiler vardır.	9	% 100	0	0
Doğruluk duygusunu geliştirici iletiler vardır.	9	% 100	0	0
Sabır duygusunu geliştirici iletiler vardır.	7	% 77	2	% 22
Saygı duygusunu geliştirici iletiler vardır.	9	% 100	0	0
Empati duygusunu geliştirici iletiler vardır.	6	% 66	3	% 33
Dini değerleri geliştirici iletiler vardır.	9	% 100	0	0
Toplumsal kurallar konusunda bilinçlendirici iletiler taşır.	6	% 66	3	% 33
Ahlak kuralları konusunda bilinçlendirici iletiler taşır.	9	% 100	0	0
Batıl inançlar içermektedir.	6	% 66	3	% 33
Bireyci bir mesaja sahiptir.	0	0	9	% 100
Çocuğa aktardığı ileti, haklıdan yana olmayı özendirir.	9	% 100	0	0

Dede Korkut çizgi filminde izlenen tüm bölümlerde yukarıda verilen değerlere önemli ölçüde katkı yaptığı bulunmuştur. Özellikle dostluk, doğruluk, saygı, ahlak kuralları, dinî değerleri geliştirici iletiler, yardımseverlik, özgüven, sabır, empati, toplumsal kurallar, liderlik ve sorumluluk değerleri ön planda tutulmuştur. Bunun dışında Dede Korkut çizgi filminin izlenen 9 bölümün 6'sında batıl inanç içeren iletilere rastlanmıştır. 1., 4., 5., 7. ve 9. bölümlerde 'peri'nin varlığına inanılmaktadır. Ayrıca 6. ve 9. Bölümlerde de yüzüğün mucizevi gücü olduğuna inanılmaktadır.

Tablo 4: Dede Korkut Çizgi Filminin Çocukların Şiddete Yönelik İçerikleri

	Var	(%)	Yok	(%)
Çocuklarda korku yaratacak görüntüler vardır.	3	% 33	6	% 66
Kahramanlar, fiziksel şiddet kullanmaktadır.	8	% 88	1	% 11
Kahramanlar, sözel şiddet kullanmaktadır.	1	% 11	8	% 88
Kahramanlar, psikolojik şiddet kullanmaktadır.	0	0	9	% 100
Kötü/haksız kahramanlar, şiddet yoluyla ceza görmektedir.	3	% 33	6	% 66

Dede Korkut çizgi filminde izlenen hiç bir bölümünde *psikolojik şiddet* içeren iletiye rastlanmamıştır. Adı geçen çizgi filmin 3. bölümü dışındaki tüm bölümlerde kahramanların kullandığı *fiziksel şiddet* unsurlarına rastlanmıştır. Fiziksel şiddet unsuru olarak genelde ok atmak, mancınık kullanmak, kaleye baskın vermek vardır. Sadece 5. bölümde kahramanların kullandığı *sözel şiddet* rastlanmıştır. Sözel şiddet iletilisi çocuğun arkadaşına bağırması şeklindedir.

Tablo 5: Dede Korkut Çizgi Filminin Çocukların Modelleme, Aile Yapısı, Aile Değerleri ve İslam'a Yönelik İçerikleri

	Var	(%)	Yok	(%)
Modelleme				
Çocukların örnek alabileceği olumlu davranışlar sergilenmektedir.	9	% 100	0	0
Karakterlerin kıyafetlerinde millî ya da dinî sembollere yer verilmektedir.	9	% 100	0	0
Aile Yapısı				
Kadın ve erkek rolleri ayrıştırılarak işlenmektedir.	6	% 66	3	%33
Aile yapısı, çocuklu aile biçimindedir.	9	% 100	0	0
Ailede ileri yetişkinlere yer verilmektedir.	9	% 100	0	0
Aile Değerleri				
Türk aile değerleri içinde yer almayan değerler işlenmektedir.	0	0	9	% 100
Anne/babayı küçümseyici mesajlar vardır.	0	0	9	% 100
İslam Dini				
Günlük hayatta kullanılan din ifadeleri (bismillah, elhamdülillah gibi) içermektedir.	5	% 55	4	% 44
Dini pratikler (namaz, oruç, abdest gibi) içermektedir.	0	0	9	% 100
Dini semboller (cami, seccade gibi) içermektedir.	0	0	9	% 100

Dede Korkut çizgi filminde izlenen 9 bölümün tümünde çocukların örnek alabileceği olumlu davranışları sergileyen modeller bulunmaktadır. Ayrıca yine tüm karakterlerin kıyafetlerinde millî/dinî sembollere yer verilmiş olduğu saptanmıştır.

Dede Korkut çizgi filminde aile yapısına bakılacak olursa, çizgi filmin tüm bölümlerinde aile yapısı çocuklu aile biçimindedir ve ailede ileri yaşı yetişkinlere yer verilmektedir. Kadın ve erkek rolleri, çizgi filmin altı bölümünde ayrıştırılarak işlenmektedir.

Dede Korkut çizgi filmde özellikle Türk aile değerleri içinde yer almayan değerlere hiç yer verilmemiştir. Anne/babayı, atayı küçümseyici mesajlara da yine hiç yer verilmediği göze çarpmaktadır.

Dede Korkut çizgi filmde izlenen 9 bölümün 5'inde günlük hayatta kullanılan dinî ifadeler ya da sözel ifadelere yer verilmiştir. Ancak namaz oruç, abdest gibi dinî pratiklere ve cami, seccade gibi sembollere hiçbir bölümde yer verilmemiştir. 1. Bölümde Dede Korkut Aruz'a oğlu kaybolduğu için "*Sabret Allah karşılığını verecektir*" demektedir. 2., 8. ve 9. bölümlerde Dede Korkut çocuklara isim verirken "*Adını ben verdim yaşını Allah versin*" demektedir. 7. Bölümde Dede Korkut "*Dua edelim de.....*" ifadesini kullanmaktadır. Yine aynı bölümde "*Allahım sen büyüksün*", "*Allahın emri peygamberin kavliyle*", "*Hak doğrudan yanadır.*" ifadelerini kullanmaktadır. 9. bölümde Bamsı Beyrek oku "*Bismillah*" diyerek atmaktadır.

Tablo 6: Dede Korkut Çizgi Filminin Farklı Kültürlere Ait Unsurlara ve Kahramanların Karakter Özelliklerine Yönelik İçerikleri

	Var	(%)	Yok	(%)
Farklı Kültürlere Ait Unsurlarla İlgili Bulgular				
Yabancı medeniyetlere ait unsurlar içermektedir.	0	0	9	% 100
Türk kültürüne ait unsurlar içermektedir.	9	% 100	0	0
İslam medeniyetine ait unsurlar içermektedir.	1	% 11	8	% 88
Kahramanların Karakter Özellikleri				
Huysuzdurlar.	0	0	9	% 100
İstedikleri yapılmadığı zaman küserler.	0	0	9	% 100

Yalan söyleme, israf gibi olumsuz davranışlar sergilerler.	0	0	9	% 100
Diğer karakterler de kahramanların olumsuz davranışlarını taklit ederler.	0	0	9	% 100

Çizgi filmde izlenilen dokuz bölümün hiçbirinde yabancı medeniyet ve kültürler ait unsur bulunmamaktadır. İzlenilen tüm bölümler Türk kültürüne ait unsurlar içermektedir. Bunlar millî kıyafetler, yaşam tarzı, otağ, ok, yay, at, düğün, kullanılan kelimeler gibi unsurlardır. İslam medeniyetine ait bir unsura (7. bölüm) rastlanmaktadır. Bu da Dede Korkut'un BamsıBeyrek için kız isteme sahnesidir.

Diğer yandan Dede Korkut çizgi filmde izlenilen tüm bölümlerde kahramanların olumlu davranışlar sergilediği görülmüştür. Huysuzluk, küsme, çekişme, yalan söyleme, israf gibi olumsuz tutum ve davranışlar sergilenmediği görülmüştür.

Nitel Araştırma Bulguları

Çocukların en sevdiği/beğendiği karakterler:

Araştırmaya katılan çocukların dördü en çok *Aybüke* karakterini beğenmektedir: “Aybüke’yi beğeniyorum. Çünkü o, orman çocuğuna konuşmayı öğretmeye çalıştığı çalışıyor” (2) “Cesur, yürekli ve gururlandırıcı bir kız o.” (5) “Hem cesur biri hem de orman çocuğuna yardımcı oluyor.” (6)

Araştırmaya katılan çocukların ikisi en çok *Dede Korkut* karakterini beğenmektedir: “Dede Korkut’u çok iyi bir insan olduğu için beğeniyorum.” (1) “Onun çok güzel güçleri var.” (8)

Araştırmaya katılan çocukların ikisi en çok *Bamsı Beyrek* karakterini beğenmektedir: “O çok güçlü, akıllı ve zorluklarla başa çıkmayı biliyor.” (7) “Bamsı Beyrek oku çok güzel atmayı becerbiliyor. Bir de çok doğru kararlar veriyor.” (9)

Araştırmaya katılan çocukların ikisi en çok *Orman Çocuğu* karakterini beğenmektedir: “Tatlı bir yönü var...” (3) “O, ormanda yaşadığı için kaplan arkadaşları var. Aslan hareketi yapıp herkesi kaçırabiliyor.” (10)

Çocukların en beğenmedikleri karakterler:

Araştırmaya katılan çocukların önemli bir kısmının en beğenmediği karakter *Tepegöz*’dür: “Tepegöz, başkalarının yiyeceklerini izinsiz alıp yiyor.” (3) “Te-

pegöz, çok obur ve alaycı bir yaratık, sihirli güçlerini kötü emellere ve kendi iyiliği için kullanıyor.” (4) “Tepegöz her şeyi izinsiz alıyor...” (5) “Yaramazlık yapıyor...” (6) “Hiç bir şeyden memnun olmuyor ve kendini herkesten üstün görüyor.”

Araştırmaya katılan çocukların bir kısmının da en beğenmeği karakter Şökli Melik’tir: “Kötü olduğu için ve insanlara zarar verdiği için Şökli Melik’i sevmiyorum.” (1) “O, Dede korkut hakkında kötü düşünceler besliyor.” (2) “Çünkü o, herkese kötülük yapıyor. Bir de çok hırsızlık yapıyor.” (9) “Şökli Melik, insanlara zarar veriyor, korkutuyor, kaçırıyor, öldürüyor.” (10)

Çocukların Dede Korkut karakteri hakkındaki görüşleri:

Çocukların tümü Dede Korkut için olumlu değerlendirmelerde bulunmuşlardır: “Çok iyi bir insan...” (1) “O, etrafındakilere davranışlarıyla hep örnek oluyor.” (2) “O çok iyi bir dededir. Öğüt verici bir kişiliğe sahiptir.” (3) “Çocuklarla ilgilenir...” (4) “Çocuklara güzel Hikâyeler anlatır.” (5) “Herkese önderlik yapıyor.” (6) “Sorun anında ne yapacağını bilen, dürüst ve çok zeki biri.” (7) “İyi biri, güçlü biri ve iyilerden biri.” (8) “Dede Korkut çok iyi biri. Dini bilgisi de çok. Herkese yardım etmeyi sever. Obadaki herkes onu sevdiği için onu obabaşı yapmışlar.” (9) “O çok iyi biridir. İmanı da güzeldir. Zarar gelince Allah’a dua eder, onlarda cezasını bulur.” (10)

Çizgi filmde geçmemesi gereken yanlış değerlere ilişkin örnekler:

Çocuklar Dede Korkut Hikâyeleri’nden uyarlanan çizgi film için şu tip olumsuz örneklerle karşılaştıklarını aktarmışlardır.

Çocuklar çizgi filmde geçen Şökli Melik’in adamları için şu yanlış davranışlarda bulunduklarını belirtmiştir: “Şökli Melik’in adamlarından birinin Aruz’un bebeğini kaçırmak istemesi çok yanlıştır.” (1) “Şökli Melik’in askerlerinin karakterlerinin sürekli kavgaya etmeleri ve Tepegözü kötü emelleri için kullanmaları (4)

Çocuklar çizgi filmde geçen çocuklardan bazılarının yanlış davranışlarda bulunduğunu belirtmiştir: “Çocukların mavi renkli Tepegöz yumurtasını eve götürmeden önce büyüklerine sormalıydı.” (2) “Dede Korkut’un ovasındaki çocuklar, büyüklerine danışmadan kendi başlarına iş yapıyorlar, yapmamalılar.” (7) “Dede Korkut’a el kaldırmamalı, onun sözünü dinlemeliler.” (8) “Boğaç, taşları alıp mancınığa koyup atarken okçu çocuk da ateşle ok fırlatıp ateş topu yapıyor. Bunu yapmaması gerekiyor. Çünkü onlar iyi insanları tutukladıkları için onlara

da zarar gelebilir.” (9) “Orman çocuğunun, Tepegöz dev olduğu için ona biber atması. Çünkü o iyi biriydi, yüzüğü verilince ona bir şey olmuyor. Onu kötüler büyütünce canı acıdı. Bir de mancınıkla kuzuların kapısına ateş atınca onlar zarar görebilirdi. Nereye attığını görmüyordu.” (10)

Çocuklar çizgi filmdeki Tepegöz karakteri için şu yanlış davranışlarda bulunduğunu belirtmiştir: “Tepegöz obada yaşayanların yiyecek ve hayvanlarını izinsiz alıp yememeliydi.” (3) “Tepegözün koyunları izinsiz yiyor.” (5) “Tepegöz bulunduğu her şeyi yiyor.” (6)

Çocuklar çizgi filmdeki olumlu örneklerle ilişkin şu bilgileri vermiştir:

Çocuklardan biri Orman Çocuğu karakterinin şu davranışını çok takdir etmiştir: “Mesela Aslanın Orman Çocuğuna getirdiği eti Orman çocuğunun ikiye bölüp aslanla paylaşması benim çok hoşuma gitmişti.” (1) “Orman çocuğu güzel bir ad istiyor. Ay Büke de dedi ki kahraman olursan o zaman ad istersin. O da kahramanlık yaptı. Dede Korkut ona isim verdi, o sahne benim çok hoşuma gitti.” (10)

Dört çocuk, çizgi filmdeki Aybüke karakteri için şu güzel davranışlarda bulunduğunu belirtmiştir: “Aybüke’nin, orman çocuğuyla babasının birbirlerine kavuşma sahnesi çok güzeldi.” (3) “Aybükenin orman çocuğuna bir şeyler öğretmesi..” (4-5-6)

Çocuklardan biri Dede Korkut’un oluşturduğu atmosferden çok etkilenmiştir: “Dede Korkut’un ovasında yaşayanlar sürekli dayanışma içerisinde.” (7)

Üç çocuk Bamsı Beyrek, Aruz ve Boğaç’ın insanları koruyup kurtarmasını çok beğenmektedir: “Bamsı Beyrek insanları kurtarıyor.” (8) “Boğaç, boğayla savaşır obasını kurtarıyor” (9) “Aruz’un küçük yavru olan tepegözü korumak istemesi ve bunun için Dede korkutan ayrıca izin istemesi.” (2)

Tartışma

Dede Korkut çizgi filmde özellikle dostluk, doğruluk, saygı, ahlak kuralları, dinî değerleri geliştirici iletiler, yardımseverlik, özgüven, sabır, empati, toplumsal kurallar, liderlik ve sorumluluk değerleri ön planda tutulmuştur. İzlenen her bölümde çocukların değer gelişimini olumlu etkileyecek bulgulara rastlanmaktadır. Bunlar çocuk kahramanların sorumluluk alması, dayanışma içerisinde bulunması, fedakârlık yapmaları, paylaşımında bulunmaları, birbirlerine ve başkalarına yardım etme erdemi, sevgi ve saygı gibi unsurlara çokça yer verilmesi değerler açısından son derece önemlidir. Ayrıca Dede Korkut ve Bamsı Beyrek gibi ön plandaki kahramanlar, çocukların yaş özelliklerine de uygun olarak nasi-

hatlerde bulunmaktadır. Çocuklara yardımcı olup, zaman zaman onlara sorumluluklar vermesi değerler açısından son derece önemli mesajlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bulgular Özbay'ın (2013) bulgularını destekler niteliktedir. Nitekim Özbay, sosyal bilgiler dersi öğretim programında geçen değerlerin Dede Korkut Hikâyelerinde geçme sıklığını incelemiş ve ilgili bulgulara göre, Dede Korkut Hikâyelerinde yer alan değerler ve sıklığı (ayrıca değerlerin geçtiği Hikâyeler için bkz. 133-135); adil olma (7), aile birliğine verilen önem (8), barış (1), çalışkanlık (2), dayanışma (16), duyarlılık (6), estetik (4), hoşgörü (2), sevgi (29), saygı (38), sorumluluk (17), sağlıklı olmaya önem verme (3), dürüstlük (9), bilimsellik (3), misafirperverlik (8), özgürlük (7), temizlik (6), vatan sevgisi (15), yardımseverlik (7), bağımsızlık (2), toplam değer sayısı (190) olup en çok saygı, sevgi, sorumluluk, dayanışma ve vatan sevgisi gelmektedir.

Çizgi dizideki karakterler az da olsa problemlerini *doğüstü güçler* kullanarak çözmektedir. Dede Korkut, Deli Karçal'ın elini havada dondurarak onu etkisiz hale getirmiştir. Ayrıca yüzüğün mucizevî gücü olduğuna inanılmaktadır. Bunun dışında önemli sayılabilecek bölümde batıl inanç içeren iletilere rastlanmıştır. Örneğin '*peri*'nin varlığı önemli bir yer tutmaktadır.

Diğer taraftan çizgi filmin izlenilen hiç bir bölümünde *psikolojik şiddet* içeren iletiye rastlanmamıştır. Adı geçen çizgi filmin yalnız bir bölümünde *fiziksel şiddet* unsuru vardır. Yine sadece bir bölümde kahramanların kullandığı *sözel şiddet* rastlanmıştır. Sözel şiddet iletileri, çocuğun arkadaşına bağırması şeklindedir. Çizgi filmde olumsuz olarak nitelendirilebilecek bir yan fiziksel şiddet unsuruna kısmen de olsa yer verilmesidir. Bir bölümde Boğaç, boğayı yumruğuyla durdurmuş ve bu davranışı sayesinde isim almıştır. Bu olaydan sonra diğer çocuklar da kahramanlık yapmaya özenmişlerdir. Hemen hemen her bölümde kahramanlar ok ve yay kullanmakta ve özellikle bir bölümde çocuk kahramanlar baskına götürülmektedir. Baskın sırasında çocuklar mancınık kullanmakta ve ateşli ok kullanmaktadır.

Dede Korkut çizgi filminde incelenen bölümlerin hiçbirinde kahramanların karakter özellikleri belirgin bir olumsuzluk içermemekle birlikte Orman çocuğunun aslanla birlikte yatması, onunla birlikte yaşaması çocuklarda olumsuz bir etki yapabilir. Diğer yandan yine çocukların koşu yarışı yapması sağlıklı bir fiziksel etkinlik olarak değerlendirilebilir. İzlenilen bölümlerin hiçbirinde cinselliğe ait unsur ya da çağrışımlar bulunmamaktadır. Bu da çizgi filmin olumlu bir yönünü yansıtmaktadır. Diğer yandan kahramanların olumlu davranışlar ser-

gilediği; huysuzluk, küsme, çekişme, yalan söyleme, israf gibi olumsuz tutum ve davranışlar sergilenmediği görülmüştür.

Dede Korkut çizgi filminde çocukların örnek alabileceği olumlu davranışları sergileyen modeller bulunmaktadır. Bu bulguyu araştırmanın nitel verileri de desteklemektedir. Nitekim görüşme yapılan çocuklara göre özellikle Dede Korkut bu konuda çok başarılı bir izlenim vermektedir. Bunun yanında Aybüke, Bamsı Beyrek, Orman Çocuğu'nun değerlere ilişkin mesajları çok başarılı bulunmaktadır. Diğer yandan yine görüşme yapılan çocuklara göre, yanlış değerlere ilişkin mesajlar Şökli Melik ve Tepegöz tarafından iletilmektedir ki çocuklar bunu tasvip etmemenin farkındadır.

Ayrıca Yabancı medeniyetlere ait unsurlara rastlanmaması bu çizgi film açısından oldukça olumludur. Türk kültürüne ait unsurlar sık sık karşımıza çıkmaktadır. Her bölümde kahramanlar millî kıyafetleri giymekte, Türklere has olan ok, yay, at ve otağ unsurlarını kullanmaktadır. Çizgi filmde, evlenen kahraman obada otağının yerini geleneksel bir yöntem olan ok atma ile belirlemektedir. Düğünde pilav, kavurma, turşu gibi birçok Türk yemeğine yer verildiği gözlenmiştir. Ayrıca davul zurna eşliğinde hep birlikte halay çekilmekte, millî kültür-folklor unsurlarına yer verilmektedir. Kahramanlardan biri (Dede Korkut) ise bir bölümde kopuz-saz çalmaktadır. Bu olumlu taraflarının yanında İslam medeniyetine ait sadece bir unsura yer verilmesi (Dede Korkut'un Bamsı Beyrek için kız isteme sahnesi) çizgi filmin bir eksikliğidir.

Çizgi filmin tüm bölümlerinde aile yapısı çocuklu aile biçimindedir ve ailede ileri yaşlı yetişkinlere yer verilmektedir. Kadın ve erkek rolleri, çizgi filmin altı bölümünde ayrıştırılarak işlenmektedir. Çizgi filmde özellikle Türk aile değerleri içinde yer almayan değerlere hiç yer verilmemiştir. Anne/babayı, atayı küçümseyici mesajlara da yine hiç yer verilmediği göze çarpmaktadır.

Çizgi filmde günlük hayatta kullanılan dinî ya da sözel ifadelere yer vermeye çalışılmış ancak namaz oruç, abdest gibi dinî pratiklere ve cami, secade gibi dinî sembollere izlenen bölümlerde rastlanmamıştır. Bunun yanında Dede Korkut, “*Sabret Allah karşılığını verecektir*” yine çocuklara isim verirken “*Adını ben verdim yaşını Allah versin*”, “*Dua edelim de...*”, “*Allahım sen büyüksün*”, “*Allahın emri peygamberin kavliyle*”, “*Hak doğrudan yanadır.*” ifadeleri kullanılmakta, Bamsı Beyrek oku “*Bismillah*” diyerek atmaktadır.

Dede Korkut çizgi filmi genel olarak değerlendirildiğinde, çocukların ruhsal ve bedensel gelişimine uygun ve olumlu katkılar sağlayan iletilerle donatıldı-

ğını söyleyebiliriz. Belirtilen olumsuzluklar giderildiğinde çocukların gelişimi açısından çok daha verimli hale gelebilir.

Bu çizgi filmdeki olumsuzlukları minimize etmeye yönelik şu tedbirler alınabilir:

- Günlük hayatta kullanılan ifadelere daha çok yer verilebilir.
- Değerlerin çocuklara kazandırılması için son derece uygun bir dizi olarak değer kazanımına dönük sahneler artırılabilir.
- Çizgi filmde yer alan batıl inanç içeren unsurlar kısıtlanabilir.
- Özellikle çocuk kahramanlar abartılı şiddet içeren unsurlardan uzak tutulmalıdır.

Kaynakça

- Duymaz, A. (1999). Dede Korkut Kitabında Alplığa Geçiş Ve Topluma Katılma Törenleri Üzerine Bir Değerlendirme. *İkinci Uluslararası Dede Korkut Kollokyumu*, Yayınlandığı yer: Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi Dr. Himmet Biray özel Sayısı, 205-217.
- Enderun, M. A. (2011). *Beyaz Perdenin Din Algısı*. İstanbul: Işık.
- Cesur, S. ve Paker, O. (2007). Televizyon ve Çocuk: Çocukların TV Programlarına İlişkin Tercihleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(19), 107-108.
- Ergin, M. (1989). *Dede Korkut Kitabı I*. Ankara: TDK.
- Günay, U. (1998). Dede Korkut Hikâyeleri'ndeki Karakterlerin Tahlili. *Milli Folklor*, Bahar, 37, 3-11.
- Güzel, A. (2008). Dede Korkut Hikâyeleri Bağlamında Dua. *Turkish Studies*, 3(2), 439-446.
- Karakaş, R. (2013). Dede Korkut Hikâyeleri'nde Tutsaklıktan Kurtarma Motifi ve Bey Oğulları Arasındaki İlişki. *Turkish Studies*, 8(1), 1867-1879.
- Koca, S. K. ve Uğurlu, S. (2010). Dede Korkut Hikâyeleri'nden Hareketle Türk Kültüründe Erkek Evlat Olarak Oğul Kavramı. *Akademik Bakış*, 22, 1-10.
- Korkmaz, R. (2000). Fenomenolojik Açından Tepegöz Yorumu, *Uluslararası Dede Korkut Bilgi Şöleni*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları. 259-270.
- Köksel, B. (2012). Dede Korkut Kitabı'nda Dinî-Mitolojik Yardımcı Kahraman Motifi. *TSA*, 16(1), 73-88.

- Köprülü, F. (1984). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara.
- Louis, C. ve Lawrence, M. (1997). *Research methods in education*. London: Routledge Press.
- Öçal, I. (1997). *Televizyonda Çocuk Programları*. Doktora tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özbay, M. (2013). Dede Korkut Hikâyeleri'nin Türkçe Öğretimi ve Değer Aktarımı Açısından Önemi, *Türkçe Öğretimi Üzerine Araştırma ve İncelemeler* içinde, Ankara: Öncü.
- Postman, N. (1994). *Televizyon: Öldüren Eğlence*, (O. Akınbay, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayıncılık.
- RTÜK (2006). İlköğretim Çağındaki Çocukların Televizyon İzleme Alışkanlıkları Kamuoyu Araştırması. www.rtuk.org.tr, Erişim tarihi: 28.06.2008.
- Silverman, D. (2000). *Doing qualitative research*. London: Sage Publications.
- Yalçın, S. K. ve Şengül, M. (2004). Dede Korkut Hikâyeleri'nin Çocuk Eğitimi Açısından Öne Sürdüğü Değerler ve Ortaya Çıkarmak İstedığı Tip Üzerine Bir Değerlendirme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 209-223.
- Yaman, E. (2010). Perception of faculty members exposed to mobbing about the organizational culture and climate. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 10(1), 547-578.
- Yaman, E., Yaman, H., Durmuş, A., Ekşi, H., Otrar, M. ve Şentürk, M. (2008). *Çocuk Programları ve Bu Programlarda Yayınlanan Reklamların İçerik Analizi*. Ankara: Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.
- Yorulmaz, B. (2013). Pepee Çizgi Filminin Din ve Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24(6), 438-448.

The Values That Take Place in the Dede Korkut Cartoon

Erkan YAMAN *

Fatma İ. BAYBURTLU **

Betül TEKİR ***

Sümeyye KIRMAN ****

“ A daughter will not take advice if a good example is not set by her mother, a son will not draw a table if a good example is not set by his father.”

Introduction

The purpose of this study is to examine the values that are set forth in the Dede Korkut Stories cartoon. In this study, the ‘multiple methods’ approach was used where both quantitative and qualitative research techniques were employed. In the Dede Korkut cartoon, values such as friendship, righteousness, respect, moral principles, religious values, helpfulness, confidence, patience, empathy, so-

* Assoc. Prof. Dr., Sakarya University, Faculty of Education, Department of Educational Sciences

Address for correspondence: Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Hendek-Sakarya

E-mail: eyaman@sakarya.edu.tr

** Sakarya University, Institute of Social Sciences, MA Student

*** Sakarya University, Institute of Social Sciences, MA Student

**** Sakarya University, Institute of Social Sciences, MA Student

cial rules, leadership and responsibility are kept at the forefront. Also, supernatural powers and messages that include superstitious belief are presented in the cartoon. Whereas, messages that include psychological violence are not found in the episodes that were published. An element of physical violence is noticed in only one episode of the aforementioned cartoon. The characters have used verbal violence in only one episode. The characteristic qualities of the main characters cannot be seen to have any apparent negative aspects. There can be seen models that display positive behavior that children may use as examples in their own lives. The cartoon includes many elements that belong to the Turkish culture. When the Dede Korkut cartoon is evaluated in a general sense, it can be said that it presents messages that have appropriate and positive contributions to the spiritual and physical development of the child. The series are very well suited for the acquirement of values and good morals by the children, the content could be more enriched to further assist the acceptance of these values.

The technological products and tools, which have advanced and changed enormously in the 21st century, possess the capacity of reaching large masses and controlling them. The contributions of these products of mass media in socializing processes are too great to be denied.

By indicating that cartoons are the most effective tool of mass communication in forming a mass culture in the universe of the child, interaction is also defined within the context of concepts such as 'direction', 'socialisation' and 'mass culture' (Postman, 1994; Öçal, 1997).

The subject of our study is the Dede Korkut cartoon which has references to the Dede Korkut Stories. Dede Korkut, is the wise and white bearded person from whom the main characters of the stories ask for advice, he is the one who they rely on in terms of the information and experience and he is the one who plays an important role in important stages such as the birth, and naming of the main character. For example, whatever hardship Oğuz faces, he always resolves the situation (Ergin, 1989; Günay, 1998; Güzel, 2008; Köksel, 2012; Karakaş, 2013; Köprülü, 1984; Koca & Uğurlu, 2010; Duymaz, 1999; Yalçın & Şengül, 2004; Korkmaz, 2000).

According to the results of a study that was conducted in Turkey, seventy two percent of the programs that children mostly watch on television are *cartoons* (RTÜK, 2006). According to the research findings of Cesur & Paker's (2007), forty two percent of children prefer cartoons to other programs.

Besides this, subliminal messages that include sexuality and violence can be found in some foreign cartoons such as X-Men, Lion King, Little Mermaid and these messages may open way to damaging the balance in the personality of children (Enderun, 2011).

The majority of the cartoons that children watch are those of foreign productions. Cartoons that have been imported from overseas bring about a lot of problems with them. One of these problems is that scenes of violence that are presented in these imported cartoons. Extreme examples can also be found regarding this situation.

For example, blood-filled scenes of violence take place in the cartoons that constitute the series that released in the market in our country with the name 'Ruler Prophets' (Hükümdar Peygamberler). Another problem in films that have been imported from the West is the presentation of customs, traditions, practices that go against the Turkish culture and also prayers and forms of worship that belong to other religions (Yorulmaz, 2011).

In recent years, various children programs and Turkish cartoons have broadcasted as an alternative to foreign cartoons. One of these cartoons explains the Dede Korkut Stories.

The Dede Korkut cartoon first broadcasted on the date of 5 July 2012. It is a kind of cartoon that is broadcasted for educational purposes. It is broadcasted on a two weekend days. The main protagonist is Dede Korkut. The other main characters are Bamsı Beyrek, Şökli Melik, Boğaçhan, Aybüke, Basat (The Wild Kid), Uruz, Aruz, Tepegöz and Balçıçek. Every episode goes on for approximately 12-13 minutes. In this context, the purpose of this study is to examine the Dede Korkut Stories cartoon in terms of the education of values, and reveal the positive and negative aspect of it.

The Model of the Study

In the study, the qualitative and quantitative research methods which were used are called the 'multiple methods' approach. Multiple methods are efficient in allowing for multi-faceted assessments of the necessary topics of research (Louis & Lawrence, 1997). Multiple methods are employed very frequently in academic research due to the fact that they reveal many facets of an event that has taken place (Silverman, 2000). Quantifiable data were gained via a content assessment form, whereas qualitative data were gained through interviews.

Work Group

Nine of the twelve parts of the Dede Korkut stories that had been made into cartoon and watched by the researchers, form the quantitative aspect of the study. On the other hand, the qualitative data side of the research was carried out with ten primary and middle-school students. The average age of the students was 12.

Tools Used for Data Collection

The related parts of the Content Assessment Form that were made by (Yaman and others., 2008) were employed to obtain the quantifiable data. For the qualitative data the 'Dede Korkut Stories Cartoons' Values from a Students Perspective Assessment Interview Form' was used.

The views of experts and relevant literature were referred to during the formulation of this form. In this way, the Dede Korkut Stories Cartoon was screened to ten children. The children were then asked 5 half-developed interview questions.

Analysis of Data

Frequency analysis was used in the processing of the data that was obtained via the assessment forms. The interview recordings were transferred to text-form and then analyzed. The analysis of the data derived from the students was done via content analysis. Content analysis allows for codes and categories to be formed in a solid manner (Yaman, 2010) by adding meaning to raw data which in turn allows for a framework to be formed and to clarify the situation. The numeric values between parentheses represent the number in the order that the students were in when they were interviewed. In the transfer, instead of using compartment numbers, the researchers opted to use the numerical values that represent their own respective compartments of research.

Findings

Quantitative Research Findings

This section represents the findings that were obtained in the frequency analyses of the Dede Korkut Cartoons.

Qualitative Research Findings

This section contains relevant data regarding; the children's favorite characters, the children's views on the character of Dede Korkut, the wrong and the right values that were either supposed or not supposed to be included in the cartoon, respectively, within the parameters of the characterized main theme and subthemes of the Dede Korkut Cartoons.

Debate

In Dede Korkut Cartoons; friendship, righteousness, respect, moral values, messages that work on religious values, humanitarianism, self-confidence, patience, empathy, societal rules, leadership and responsibility were the forefront topics. The findings suggest that every episode that was watched contained elements that had a positive effect on the development of the children's values and morals. This is of the utmost importance due to the fact that there were many instances of children taking responsibility, being cooperative, being altruistic, sharing, holding virtues of helping one another, loving and respectful. Heroes such as Dede Korkut and Bamsi Beyrek who were in the foreground had words of wisdom to share that were suitable for the median age of children. We found that many important messages are helpful to children, these messages also gave the children the sense of responsibility. These findings support those of Özbay's (2013).

The characters, although rarely, used supernatural powers to solve problems in the cartoon. Dede Korkut froze Deli Karçal's hand in midair and rendered him ineffective. Also, it is believed that the ring holds miraculous powers. Besides this, there was a notable amount of messages containing superstitious ideas. For example: the existence of the 'fairy' bears a great deal of importance.

On the other hand, there have been no instances that include messages containing *psychological violence*. The cartoons have *physical violence* in only one episode. Again, in only one episode the occurrence of *verbal violence* (abuse) was found. The verbal abuse occurs when a child shouts at his friend. There is one more instance of physical-adjacent violence that could be considered as a negative element. In one episode Boğaç, staves off a bull with a punch and gains his name due to this action (boğa means bull). After this event the other children are inspired to do heroic things. In almost all of the episodes, the protagonists used bow and arrows and especially in one episode, when the child heroes are

taken to a raid. During the raid, the children use a catapult and flaming arrows.

Although there aren't any characteristics of the characters in the Dede Korkut cartoon that could be considered as having negative effect on children, the fact that the Wild Kid (Orman Çocuğu) sleeps and lives with the lion, could possibly be perceived as having a negative effect on children.

The children partake in a running race which could be considered a physical activity. Sexual references or connotations could not be found in any of the episodes that were watched. This is one of the positive outcomes of the cartoon series. In addition to the fact that the heroes showed behaviors that could be considered good, positive and moral, it was noted that they did not have negative views and behaviors such as ill-temperedness, being sulky or getting cross, arguing, lying and being wasteful.

There are role models in the Dede Korkut cartoons that children can look up to, who display positive character traits and actions. The findings of the qualitative data used for the research are supporting this. This is due to the fact that the kids who had been interviewed had shown that this was the case especially with the Dede Korkut character. The characters Aybüke, Bamsi Beyrek and the Wild Boy were found to have effective messages in relation to these values. On the other end of the spectrum, the kids interviewed had also revealed that the Şöklı Melik and Tepegöz displayed messages of immoral values and actions which they don't approve.

Many elements of the Turkish culture were presented. In every episode were seen protagonists wearing traditional garb, and the bow and arrows, horses and the tents that are specific to the Turkish culture were added. In the cartoon, the protagonist who had just gotten married, chose his place in the 'oba' (nomadic tent settlement) with a traditional arrow being shot over the settlement. During the wedding, it was observed that pilav (rice), kavurma (deep fried meat cubes), turşu (pickles) and many other Turkish foods were being served. There was also a halay (folkloric dances) proceeding taking place with a davul zurna (drum and clarion) band in tow, with many other cultural-folkloric elements were also present. In one episode, one of the characters (Dede Korkut) plays the kopuz-saz (lute instrument).

In all of the episodes of the cartoon, the structure of the family is that of a family with children and importance is given to those who are of an elder age within the family. The roles of the man and woman are processed by being se-

parated from one another in six episodes of the cartoon. What is interesting is the fact that messages that belittle the mother/father, ancestor can never be seen.

In the cartoon, an effort has been made to give place to religious or verbal expressions that are used in daily life; however religious practices such as prayer, fasting, ablution and religious symbols such as the mosque, prayer mat have not been encountered in the episodes that were watched. Next to this, Dede Korkut uses expressions such as, *'Be patient, Allah (God) will recompense'* also when naming children he says *'I gave the name, may Allah give the child a long life'*, he also uses expressions such as *'Let us pray...'*, *"O Allah, you are the Great"*, *'With the order of Allah, the words of the Prophet'*, *'Allah is on the side of the righteous'*, he throws the Bamsı Beyrek arrow by saying *'Bismillah'*.

When the Dede Korkut cartoon is evaluated in a general sense, it can be said that it has messages that will ensure appropriate and positive contributions to the spiritual and physical development of children.

These precautions can be taken in order to minimize the negative aspects of this cartoon:

- Wider places may be given to expressions that are used in daily life.
- As a series that is very well suited for the acquirement of good morals and values by children, yet more scenes may be added to further assist the acceptance of these values.
- The main characters especially who are children should be kept away from elements that include exaggerated violence.

Keywords- Dede Korkut Stories, Dede Korkut cartoon, Cartoon series, Protagonist, Character, Values, Student